

Sammanfattning
Rapport 2013:02

Gymnasial lärlingsutbildning

En kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsutbildning

Sammanfattning

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsutbildning har omfattat 35 skolor, både kommunala och fristående spridda över hela landet.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsutbildning har omfattat 35 skolor, både kommunala och fristående spridda över hela landet. De fyra mest frekventa yrkesprogrammen inom lärlingsutbildningen har ingått i granskningen: Bygg- och anläggningsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, handels- och administrationsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet. Skolinspektionen besökte skolorna under tiden maj till december 2012. Man bör notera att granskningens elever gick tredje terminen och att de redan hade hunnit etablera sig på sina arbetsplatser samt passerat den "tröskel" då många elever hoppar av utbildningen.

Utgångspunkt för granskningen har varit tre huvudfrågeställningar; att säkerställa att eleverna inom den gymnasiala lärlingsutbildningen får den utbildning de har rätt till enligt styrdokumentet, hur skolorna samverkar med arbetslivet, samt om planeringen visar att de skolförlagda respektive arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen fogas samman så att utbildningen uppfattas som en helhet. Resultaten visar att flertalet skolor i viss omfattning uppnår de två första frågeområdena. Den tredje frågeställningen, att de skolförlagda och arbetsplatsförlagda momenten ska upplevas som en helhet, har visat sig svårare att uppnå.

Skolinspektionens granskning av gymnasial lärlingsutbildning ger bilden av en verksamhet under uppbyggnad som ännu inte funnit sin form. Granskningen kännetecknas av stora skillnader mellan skolorna när det gäller utbildningens kvalitet. Några skolor har utvecklat sitt lärlingskoncept och redan nått mycket långt. En skola, den idéburna friskolan Stadsmissionens gymnasieskola i Stockholm, har till exempel granskats helt utan några anmärkningar. Några andra skolor visar också goda resultat, bland andra Uddevalla gymnasieskola.

Det betyder att det fortfarande återstår mycket arbete innan vi får en gymnasial lärlingsutbildning av hög kvalitet på alla skolor. Granskningen har inte funnit några kvalitetsskillnader mellan kommunala och fristående skolor, däremot betydande skillnader mellan olika program och skolor samt mellan olika utbildningar inom en och samma skola.

Samtal med elever visade att de genomgående är mycket nöjda med sin utbildning, speciellt den arbetsplatsförlagda delen.

De lärare och skolledare vi hade samtal med höll i de flesta fall med om att det fanns mycket kvar att förbättra avseende gymnasial lärlingsutbildning. De framhöll svårigheten i att etablera en ny verksamhet när elevunderlaget för yrkesutbildningen som helhet sviktar. Flera skolor har av detta skäl begränsat antalet platser i lärlingsutbildning. Många uttryckte också ett behov av ett fortsatt nationellt stöd till skolorna, både från myndigheter och arbetsmarknadens organisationer. Skolinspektionen bedömer att skolorna i detta avseende även kan göra mycket själva genom att bilda nätverk och sprida erfarenheter från de skolor som hunnit längre i sitt arbete med att utveckla denna utbildning.

Skolinspektionens granskning har resulterat i beslut till huvudmän och skolor att se över och utveckla sina verksamheter. Granskningens huvudresultat kan sammanfattas i följande utvecklingsområden:

Stora skillnader i samverkan med arbetslivet

Det finns stora skillnader mellan skolorna i hur omfattande samarbetet med arbetslivet är. Många skolor saknar en övergripande strategi för hur lärlingsutbildningen ska bedrivas och hos dessa kan utbildningen se mycket olika ut och ha högst skiftande kvalitet hos en och samma huvudman. Men granskningen har också visat på flera goda exempel på ett väl utvecklat samarbete med arbetslivet, där arbetsplatserna är engagerade i såväl anskaffningen av bra lärlingsplatser som i uppföljning och betygssättning.

Högre krav på planering och anpassning av utbildning

Lärlingsutbildningen är en utbildningsform som bygger på individuella lösningar för varje elev och en matchning mellan elev och handledare. Detta kräver att skolan måste ha ett flexibelt arbetssätt för att finna lösningar anpassade till arbetslivets villkor och samtidigt hävda utbildningens mål. Ett sätt att tydliggöra arbetsfördelningen mellan skola och arbetsplats är genom utbildningskontrakt. Granskningen visar att skolorna har utbildningskontrakt men att flertalet saknar beskrivningar av vilka kurser eller delar av kurser som ska genomföras under det arbetsplatsförlagda lärandet. Detta innebär att kontrakten, som har till uppgift att tydliggöra utbildningens innehåll för handledare och elever, inte används som ett aktivt verktyg för att tydliggöra ansvarsfördelning mellan skola och arbetsplats. Flera skolor hänvisar i stället till de individuella studieplanerna och menar att motsvarande uppgifter finns i dessa planer. Skolorna missar i och med detta en möjlighet att förtydliga respektive parts ansvar för utbildningen.

Granskningen visar även att skolorna brister i sin information om innehållet i utbildningen till arbetsplatserna. Det är yrkesläraren som garanterar utbildningens kvalitet genom att anskaffa relevanta APL-platser, följa upp eleven på arbetsplatsen och sedan betygssätta eleven samt genomföra handledarutbildning.

Variationer i uppföljning och bedömning av elever

Nästan samtliga elever som Skolinspektionen mött framhöll att lärlingsutbildningens arbetssätt var det starkaste motivet för dem att välja detta alternativ. I intervjuer med eleverna framkommer dock att kursmål och kunskapskrav i många fall inte är tydliga för dem. Elevernas individuella studieplaner innebär ofta att flera kurser läses parallellt och ibland sätts betyg sent under utbildningen. Detta gör det svårt för eleverna att förstå kopplingen mellan det de gör på arbetsplatsen och kursernas mål. Nästan alla elever gör vissa av de praktiska momenten på skolan. Ibland sker det i form av att läraren kontrollerar vissa kursmoment, varvid eleverna kan uppfatta detta som huvudsaklig grund för betyg trots att de är ute på sina arbetsplatser merparten av tiden.

Brister i arbetet med värdegrund och kvalitet

För många elever är det arbetsplatsförlagda lärandet deras första kontakt med arbetslivet. De möter här de attityder och värderingar som speglar samhället i stort. Det är därför viktigt att den värdegrund skolan står för även gäller vid elevens arbetsplats. Huvudmännens och skolornas förebyggande arbete mot kränkande behandling omfattar nästan aldrig det arbetsplatsförlagda lärandet.

Vid tidpunkten för besöken på gymnasieskolorna hade utbildningarna endast varit igång två till tre terminer och inga utbildningar hade hunnit avslutas vilket till viss del kan förklara avsaknaden av utvärderingar. Men brister i, eller avsaknad av, kontinuerlig dokumentation försvårar möjligheterna att följa upp och utvärdera utbildningen i sin helhet. Det arbetsplatsförlagda lärandet ingår sällan eller aldrig i skolornas systematiska kvalitetsarbete.

Framgångsfaktorer för gymnasial lärlingsutbildning

Skolinspektionen har i kvalitetsgranskningen sett att de skolor som lyckats väl med gymnasial lärlingsutbildning i många fall kännetecknas av, och förenas av, ett antal återkommande faktorer:

- En uttalad och tydlig strategi från huvudmannen för att etablera kontakter med arbetslivet samt en medvetenhet om arbetslivets kompetensbehov är en viktig grund för framgångsrik gymnasial lärlingsutbildning.
- Tid och resurser avsatta för regelbundna besök av yrkesläraren och att arbetsplatsen är medveten om sitt åtagande för att säkerställa arbetsplatserns kvalitet. De handledare som ska leda eleven måste vara väl införstådda med sin uppgift och ha fått utbildning för sitt uppdrag.
- Modeller (matriser) för att formulera utbildningens kurser till moment som praktiskt kan genomföras på arbetsplatsen samt kriterier för bedömning av dessa.
- Stöd för att höja elevernas motivation är en viktig gemensam uppgift för skolan och arbetsplatsen. Gymnasial lärlingsutbildning är en krävande utbildningsform och det krävs motivation hos eleverna för att lyckas.
- Ett systematiskt kvalitetsarbete för att utvärdera och utveckla lärlingsutbildningen.

YRKESKOLAN

YRKESKOLAN
PÄDDY KAMRAT

Regelbunden tillsyn av alla skolor

SKOLINSPEKTIONEN granskar skolverksamhet, förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Utgångspunkten är de lagar och regler som finns för verksamheten.

Kvalitetsgranskning inom avgränsade områden

SKOLINSPEKTIONEN granskar kvaliteten i skolor och andra verksamheter inom avgränsade områden. Granskningen ska leda till utveckling.

Anmälningar som gäller förhållandet för enskilda elever

ELEVER, FÖRÄLDRAR och andra kan anmäla missförhållanden i en skola till Skolinspektionen, till exempel kränkande behandling eller uteblivet stöd till en elev

Fristående skolor

– kontroll av grundläggande förutsättningar

SKOLINSPEKTIONEN bedömer ansökningar om att starta fristående skolor. Bedömningen innebär en grundläggande genomgång av skolans förutsättningar inför start.